

133. *Daphne cneorum* L. — Wawrzynek główkowy

Gatunek górski, ograniczony w swym występowaniu do obszaru południowej i środkowej Europy. W optymalnych warunkach osiąga wysokość do 1 m (południowo—zachodnia Francja). Przy północnej granicy zasięgu stanowiska *D. cneorum* są nieliczne i rozproszone. Na stanowiskach tych wawrzynek rośnie słabo, zaledwie do wysokości 10—20 cm, a jego zimozielone liście w czasie surowych zim często przemarzają i odpadają. W wyższych położeniach górskich zjawisko takie nie zachodzi, gdyż w czasie zimy krzewy są przykryte całkowicie śniegiem i nie są narażone na wysuszające działanie słońca i wiatrów.

Najwyższe stanowiska wawrzyńka główkowego podawane są ze środkowych Pirenejów, gdzie rośnie on jeszcze na wysokości 2600 m, podczas gdy najniższe stanowiska w południowo-zachodniej Francji znajdują się na wysokości około 10 m n.p.m. Dokładną punktową mapę rozmieszczenia *D. cneorum* opracował ostatnio H. E. Grosset (1964, Bull. Moskowsk. Obszcz. Ispyt. Prirody n. ser. otd. Biolog. 69,5).

D. cneorum jest rośliną silnie trującą. W naszej florzach uchodzi za relikwyt trzeciorzędowy i podlega całkowitej ochronie gatunkowej. Jego nieliczne stanowiska podawane są z północno-wschodniego krańca Wyżyny Małopolskiej, z Lubelszczyzny, z Puszczy Sandomierskiej oraz z Pienin. Większość z nich została odkryta dopiero w ostatnim 50-leciu. Niektóre stanowiska, zwłaszcza starsze, prawdopodobnie już nie istnieją, gdyż wawrzynek nie był na nich powtórnie odnaleziony. Do takich stanowisk należy zaliczyć stanowisko z Pienin i z terenu pomiędzy Opatowem a Sandomierzem (brak dokładnej lokalizacji) oraz z lasów Stryjowskich na południe od Krasnegostawu. Inne stanowiska uległy silnemu zniszczeniu na skutek rozbudowy osiedli i miast przemysłowych (Stalowa Wola, Rozwadów, Sarzyna) oraz wycinaniu i wyrwaniu pędów wawrzyńka przez okoliczną ludność, która ceniąc jego barwne i pachnące kwiaty, używała go do bukietów i sprzedawała na ulicach miast, jak np. w Ostrowcu Świętokrzyskim (Dziubałowski, 1922, Kosmos 47) i w Nisku (Radomski, 1927, Kosmos 52). Zwyczaj ten przetrwał niestety po dzień dzisiejszy, toteż stanowiska *D. cneorum* są co raz to uboższe.

Wawrzynek główkowy jest gatunkiem światłolubnym. Występuje u nas przede wszystkim na zrębach, w młodnikach i w widnych lasach sosnowych porastających piaszczyte wydmy (Puszcza Sandomierska) oraz na odkrytych, nasłonecznionych miejscach, na wrzosowiskach lub w murawach na skałkach wapiennych. M. Nowiński (1927, Rozpr. Wydz. mat. przyr. PAU 57 ser. A/B) wymienia go z Lasu Klasztornego pod Leżajskiem ze zbiorowiska *Pinetum silvestris graminosum et herbidum*, obok takich gatunków jak: *Rosa canina*, *Rubus plicatus*, *Dryopteris filix-mas*, *Pteridium aquilinum*, *Viscaria vulgaris*, *Anemone nemorosa*, *Potentilla erecta*, *Calluna vulgaris*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *Thymus serpyllum*, *T. pulegioides*, *Veronica officinalis*, *Galium vernum*, *Achillea millefolium*, *Hieracium pilosella* i *H. murorum*. Nieco inny skład gatunkowy stwierdzono na stanowisku wawrzyńka w leśnictwie Zwierzyniec, na północ od Ostrowca Świętokrzyskiego, a mianowicie: *Juniperus communis*, *Genista tinctoria*, *G. germanica*, *Cytisus ratisbonensis*, *Calluna vulgaris*, *Vaccinium vitis-idaea*, *Peucedanum oreoselinum*, *Fragaria vesca*, *Potentilla alba*, *Euphorbia cyparissias*, *Antennaria dioica*, *Hieracium murorum*. Na sąsiednich stanowiskach w lasach Bodzechowskich *D. cneorum* występuje najczęściej razem z *Cotoneaster integerrima* i *Berberis vulgaris*.

Zasięg *D. cneorum* w Polsce opracowali: W. Szafer (1923, Acta Soc. Bot. Pol. 1, 2; 1959, Szata Roślinna Polski, 2) i J. Kornaś (1948, Chron. Przyr. Ojez. 4 nr 11/12).

This is a montane species, limited in its distribution to southern and central Europe. Under optimal conditions it reaches a height of 1 m (in south-western France). Along the northern limit of its range, stands of *D. cneorum* are few and scattered. On these stands the species grows poorly, only to about 10—

—20 cm, and its evergreen leaves are often frost damaged and fall off during severe winters. At higher elevation this damage does not occur since the whole plants are covered with snow and are not exposed to the drying conditions of sun and wind.

The highest elevations from which Garland flower has been reported are in central Pyrenees, where it is to be found even at 2600 m, while the lowest stands in south-western France grow at about 10 m above the sea level. A detailed point map of *D. cneorum* distribution has recently been published by H. E. Grosset (1964, Bull. Moskowsk. Obszcz. Inspyt. Prirody n. ser. otd. Biolog. 69,5).

D. cneorum is a very poisonous species. In our flora it is considered as a relict from the tertiary and it is under complete protection. Its scarce stands have been reported from the north eastern limits of the Małopolska Upland, from the Lublin vojevodship, from the Sandomierz Forest and from the Pieniny Mts. Most of them have been discovered only in the last 50 years. Some of the stands, in particular the older ones, presumably no longer exist since the species has not been found in these places again. Such is the case with the stands in Pieniny, from the region between Opatów and Sandomierz (there is no accurate localization), and from the Stryjowskie forests south of Krasnystaw.

Other stands have undergone serious devastation as a result of the building up of settlements and industrial towns (Stalowa Wola, Rozwadów) and as a result of the cutting out of the Garland flower shoots by the local people, who value the colourful and fragrant flowers, use them for bouquets and sell them in the streets of towns as for example in Ostrowiec Świętokrzyski (Dziubałowski, 1922, Kosmos 47) and in Nisko (Radomski, 1927, Kosmos 52). This habit has unfortunately survived until to-day, so that the stands of *D. cneorum* are increasingly impoverished.

D. cneorum is a light demanding species. It occurs primarily on all clear fellings, in young plantations and in open pine forests on sandy dunes (Sandomierz Forest) and in exposed, insolated places, on heathlands or in grass lawns on calcareous rocks. M. Nowiński (1927, Rozpr. Wydz. mat. przyr. PAU 57 ser. A/B) mentions it as occurring in the Klasztorny Las near Leżajsk in the association *Pinetum silvestris graminosum et herbidum*, together with such species as: *Rosa canina*, *Rubus plicatus*, *Dryopteris filix-mas*, *Pteridium aquilinum*, *Viscaria vulgaris*, *Anemone nemorosa*, *Potentilla erecta*, *Calluna vulgaris*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *Thymus serpyllum*, *T. pulegioides*, *Veronica officinalis*, *Galium vernum*, *Achillea millefolium*, *Hieracium pilosella* and *H. murorum*. A somewhat different species composition was reported in the stand of *D. cneorum* in the forest range Zwierzyniec, north of Ostrowiec Świętokrzyski, namely: *Juniperus communis*, *Genista tinctoria*, *G. germanica*, *Cytisus ratisbonensis*, *Calluna vulgaris*, *Vaccinium vitis-idaea*, *Peucedanum oreoselinum*, *Fragaria vesca*, *Potentilla alba*, *Euphorbia cyparissias*, *Antennaria dioica*, *Hieracium murorum*. On adjacent stands in the Bodzechowskie forests *D. cneorum* occurs most commonly together with *Cotoneaster integerrima* and *Berberis vulgaris*.

The range of *D. cneorum* in Poland has been described by: W. Szafer (1923, Acta Soc. Bot. Pol. 1,2; 1959, Szata Roślinna Polski, 2) and J. Kornaś (1948, Chron. Przyr. Ojcz. 4 nr 11/12).

Горный вид, ограниченный районами южной и средней Европы. В оптимальных условиях достигает 1 м высоты (юго-западная Франция). Вблизи от северной границы ареала местонахождения *D. cneorum* немногочисленны и разбросаны. На этих местонахождениях кустарник растет плохо, едва достигая 10—20 см, а его вечнозеленые листья в суровые зимы часто отмерзают и опадают. На больших высотах такие явления не наблюдаются, т. к. зимой кустарники целиком покрываются снегом и не подвергаются иссушающему действию солнца и ветра.

Наиболее высокие местонахождения *D. cneorum* известны из центральных Пиренеев, где он доходит до 2600 м над уровнем моря, а самые низкие — в юго-западной Франции (около 10 м). Детальную точечную карту ареала *D. cneorum* составил недавно Г. Э. Гроссет (Бюлл. Московск. Об-ва Испыт. Природы н. сер. отд. Биолог. 69,5).

D. cneorum — сильно ядовитое растение. В нашей флоре вид этот считается третичным реликтом и подлежит безусловной и полной охране. Его немногочисленные местонахождения

отмечены на северо-восточной окраине Малопопольской возвышенности, в Люблинском воеводстве, Сандомерской пуще и в Пенинах. Большинство из них было обнаружено в течение последних 50-ти лет. Некоторые местонахождения, особенно установленные давно, вероятно, уже не существуют, поскольку *D. sneorum* не был найден на них повторно. К ним следует отнести местонахождение из Пенин и из района между Опатовом и Сандомежом (более точная локализация отсутствует) из Стрыйовских лесов на юг от Красностава. Другие местонахождения подверглись сильному изреживанию в результате роста населенных пунктов и промышленных городов (Стальова Воля, Розвадов, Сажина) и истребления кустов *D. sneorum* местными жителями, которые ценя его красочные и ароматные цветки, обламывают или вырывают ветки, составляют букеты и продают на городских улицах, как например, в Островце Свентокшишском (Dziubałowski 1922, Kosmos 47) и в Ниско (Radomski 1927, Kosmos, 52). Этот обычай сохранился до наших дней, в результате чего местонахождения *D. sneorum* становятся все беднее.

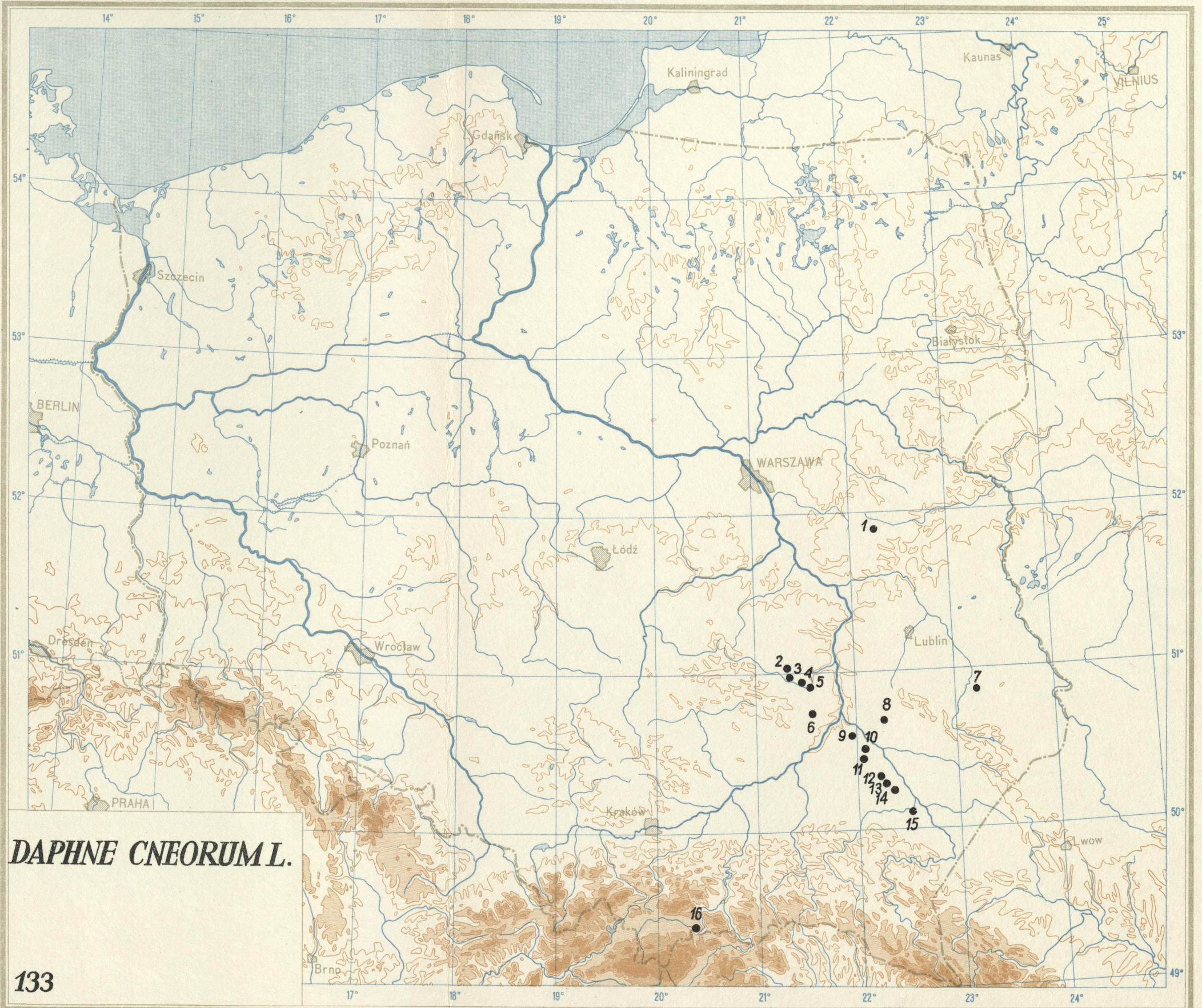
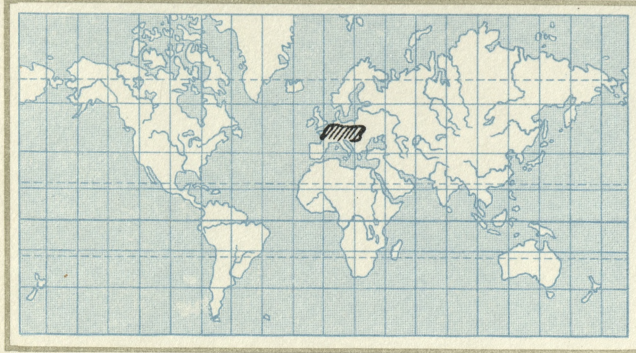
D. sneorum — светолюбивый вид. Он встречается у нас прежде всего на вырубках, в молодняках и в светлых сосновых лесах на песчаных дюнах (Сандомерская пуща) и на открытых солнечных местах, на верещатниках или в травяных сообществах на известковых скалах. В монастырском лесу под Лежайском указан для сообщества *Pinetum silvestris graminosum et herbidum*, наряду с такими видами как: *Rosa canina*, *Rubus plicatus*, *Dryopteris filix-mas*, *Pteridium aquilinum*, *Viscaria vulgaris*, *Anemone nemorosa*, *Potentilla erecta*, *Calluna vulgaris*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *Thymus serpyllum*, *T. pulegioides*, *Veronica officinalis*, *Galium vernum*, *Achillea millefolium*, *Hieracium pilosella* и *H. murorum*.

Несколько другой видовой состав отмечен на местонахождении *D. sneorum* в лесничестве Звежинец, на север от Островца Свентокшишского, а именно: *Juniperus communis*, *Genista tinctoria*, *G. germanica*, *Cytisus ratibonensis*, *Calluna vulgaris*, *Vaccinium vitis-idaea*, *Peucedanum oreoselinum*, *Fragaria vesca*, *Potentilla alba*, *Euphorbia cyparissias*, *Antennaria dioica*, *Hieracium murorum*. На расположенных по соседству местонахождениях в Бодзеховских лесах *D. sneorum* встречаются чаще всего вместе с *Cotoneaster integrifolia* и *Berberis vulgaris*.

Ареал *D. sneorum* в Польше обрабатывался трижды (Szafer, 1923, Acta Soc. Bot. Pol. 1,2; Kornas, 1948 Chroń, Przyr. Ojcz. 4, Nr. 11/12; Szafer 1959, Szata Roślinna Polski, 2).

STANOWISKA — LOCALITIES — МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ

1. Lasy koło Kownatki (Puring, 1901, 1903)!; Las Wagramski na północny zachód od Kolonii Kownatki; lasy chłopskie na północny zachód od wsi Lipniaki; Nadl. Turów, leśn. Kownatki, oddz. 118 (Browicz, 1966)!!
2. Nadl. Ostrowiec, leśn. Jeleniec, oddz. 77 (Browicz, 1966)!!
3. Na północ od Ostrowca Świętokrzyskiego, na północ od t.zw. „palonek” (Dziubałowski, l.c.); Nadl. Ostrowiec, leśn. Zwierzyniec, oddz. 101, 105, 107, 124; Nadl. Ostrowiec, leśn. Koszary, na północ od budynku leśnictwa (Browicz, 1966)!!
4. W lasach Bodzеховских (Massalski, Kaznowski, 1931, Ochr. Przyr., 11; Massalski, 1962, Obrazy Roślinności Krainy Gór Świętokrzyskich)!; Krzemionki koło Magonia; Nadl. Ćmielów, leśn. Wrzawy, oddz. 140 i inne (Browicz, 1966)!!
5. Między Rudą a Ćmielowem (Rostański, 1872, Fl. Pol. Prodr.); Między Podgrodzem a Smykowem nad Kamienną (Dziubałowski, l.c.).
6. Między Opatowem a Sandomierzem (Piotrowski, 1897, Verhandl. Bot. Ver. Prov. Brandb., 39; Ganiezryn, 1909, Zapiski Novo-Aleks. Inst. Sielsk. Choziaj. i Lesowodstwa, 20; Szafer, 1923, l.c.)?
7. Lasy Stryjowskie na południe od Krasnegostawu (Noskiewicz, Wilczyński, 1922, Kosmos, 47)?
8. Nadl. Janów Lubelski, w lasach koło Obrówki (Koporska, 1929, Acta Soc. Bot. Pol., 6)!!
9. „Brodki” — w lesie na zachód od Stalowej Woli, na północ od drogi do Jamnicy (Radomski, 1932, Ochr. Przyr., 12); w lasku przylegającym od południa do Rozwadowa, na wschód od toru kolejowego oraz w lesie między Rozwadowem a wsią Obojna—Zaosie (Radomski, in obs.)?
10. W lasach na południe od Warchoła (Radomski, 1927, 1932, l.c.).
11. Nowosielec (Radomski, 1927, l.c.).
12. Na wschód od stacji kolejowej Łętownia: Góra Kobyła 193 m n.p.m. (Radomski, 1927, 1932, l.c.)!
13. W lesie ok. 3 km na wschód od wsi Łętownia (Radomski, in obs.); Sarzyna, w lasach (Nowiński, 1926, Ochr. Przyr. 6 i 1927, l.c.); między Sarzyną a Łętownią (Tolpa, in obs.).
14. Las Klasztorny koło Leżajska (Nowiński, 1924, Acta Soc. Bot. Pol., 2, 1 i 1926, 1927, l.c.).
15. Gorzyce, pow. Przeworsk, suchy zrąb leśny (Nowiński 1924, 1927, l.c.)!
16. Pieniny (Berdau, 1854; Berdau, 1890, Fl. Tat. Pienin!); Grabczycha (Szafer, 1923, l.c.); południowy stok Okrąglicy „Pod Ogródki” (Gustawicz, 1894, Spraw. Kom. Fizj., 29)?

DAPHNE CNEORUM L.

133

DAPIE CIBORUM J.

103